

GLASBENO DELOVANJE HERIBERTA SVETELA V LJUBLJANI

ANJA IVEC

Konservatorij za glasbo in balet Maribor
anja.ivec@gmail.com

Izvoleček: Skladatelj, pedagog in dirigent Heribert Svetel (1895–1962) je v prvi polovici 20. stoletja prebival in deloval v Ljubljani. Pričujoči prispevek v glavnem temelji na virih iz njegove zapuščine, ki je v zasebni lasti vnukinje Marjete Keršič Svetel, in prinaša oris njegove življenjske poti s pomembnejšimi prelomnicami, glasbeno vpetost v društveno kulturo (Slavec, Sloga) in skladateljsko snovanje v Ljubljani do leta 1946, ko je iz prestolnice odšel v Maribor.

Ključne besede: Heribert Svetel, biografija, pevsko društvo Slavec, Narodno železničarsko glasbeno društvo Sloga

HERIBERT SVETEL'S MUSIC ACTIVITIES IN LJUBLJANA

Abstract: Composer, teacher, and conductor Heribert Svetel (1895–1962) lived and worked in Ljubljana in the first half of the 20th century. The article is mainly based on documents from family archives, owned by his granddaughter Marjeta Keršič Svetel, and provides an outline of his life with the major turning points, musical involvement in Choral Societies (Slavec, Sloga), and composition oeuvre in Ljubljana until 1946, when he left the capital and moved to Maribor.

Key words: Heribert Svetel, biography, Choral Society Slavec, National Railway Music Society Sloga.

O življenjski poti, ustvarjalni in poustvarjalni aktivnosti Heriberta Svetela je bilo doslej objavljenih nekaj maloštevilnih parcialnih člankov ali krajših omemb v različnih publikacijah (Freljih, 1979; Špendal, 1983 in 1986; Koter, 2012; Košir, 2013). V omenjenih prispevkih so se pisci osredotočali na najosnovnejše biografske podatke in v kratkem omenjali skladateljski opus. Svetelova življenjska pot je bila doslej najboljširneje in najbolj zaokroženo obravnavana zgolj na ravni maturitetne naloge (Pihler, 1963). Precej poveden je življenjepis, ki ga je Svetel leta 1936 pripravil za radijsko oddajo *Skladateljska ura Heriberta Svetela* in ga skupaj z drugimi drobci o delu in življenju skladatelja hrani Glasbena zbirka Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani (dalje NUK). Nekaj gradiva je še v zasebni lasti dedinje, skladateljve vnukinje Marjete Keršič Svetel. Obravnava Svetela kot skladatelja predstavlja dobršen izziv, saj njegova glasbena dediščina doslej še ni bila deležna raziskav, predvsem pa ni v celoti bibliografsko dokumentirana. Večino del hranita arhiv v Slovenskem narodnem gledališču v Mariboru ter Glasbena zbirka NUK v Ljubljani, nekaj krajših skladb najdemo v glasbeni zbirki Univerzitetne knjižnice Maribor. Razen maloštevilnih natisnjenih del, ki so izšla pri Edi-

cijah Društva slovenskih skladateljev (Ed. DSS 123, Ed. DSS 140, Ed. DSS 141) in reviji *Zbori* (Svetel, 1932), so ohranjene skladbe po večini v rokopisih in neizdane, zlasti tiste za večje instrumentalne oz. vokalno-instrumentalne zasedbe. Precej deficitarna je poustvarjalnost Svetelovih skladb, saj so si le maloštevilne utrle pot na koncertne odre, pri čemer so največ pozornosti žela zlasti dela za vokal (predvsem zbori, samospevi in opera *Višnjani*). Večina njegovih skladb za vokal in manjše instrumentalne zasedbe je bila koncertno posneta ter nato predvajana v okviru umetniškega programa radia Maribor, in sicer za časa skladateljevega življenja in z njegovim sodelovanjem. Po njegovi smrti pa, tako se zdi, so polagoma izginile iz poustvarjalnega obtoka. Razloge gre iskati v glasbenozgodovinski stroki, ki Svetelu ni namenjala izdatnejše pozornosti, posledično pa med poustvarjalci ni bil prepoznan. Več strokovne pozornosti so bili deležni skladatelji, ki so ustvarjalno sledili in se približali naprednejšim evropskim tokovom, ali tisti, ki so se ustvarjalno uveljavili že pred drugo svetovno vojno. Nedostopnost Svetelovega glasbenega gradiva in odsotnost posnetkov sta bili za prepoznavnost v širši javnosti ter za poznavanje in zanimanje za interpretacijo njegovih del še dodatna ovira.

ROD HERIBERTA SVETELA

Heribert Svetel izhaja iz rodu Hirschmannov (v rabi tudi Hirschman in poslovenjena oblika Hiršman), ki naj bi izhajal iz Krtine pri Domžalah. Heribertov praded, Johannes Hirschmann, je bil najdenček. Našli so ga ob glavni cesti z listkom na prsih, kjer je bilo zapisano ime Hirschmann.¹ Najdenega otroka je v družino sprejel takratni krtinski župan, čigar imena zaenkrat ni bilo mogoče pridobiti, ga vzgajal in mu pomagal do kruha. Njegov sin, Jakob Hirschmann (1834–1894), Heribertov ded, se je rodil v Krtini. Jakob se je preselil v Ljubljano in služboval kot kaznilnični paznik pri okrajnem načelstvu za Ljubljansko okolico (Zgodovinski arhiv Ljubljana, Zglaševalne pole mesta Ljubljana ok. 1874–1917). Med kratkotrajnim bivanjem v Dubrovniku se je seznanil in nato poročil z Dubrovčanko Marijo Giardini (1832–1888). Jakob in Marija sta ustvarila številno družino, saj se jima je v zakonu rodilo sedem otrok. Živeli so v Ljubljani na naslovu Svetega Petra predmestje 130 (Zgodovinski arhiv Ljubljana, Zglaševalne pole mesta Ljubljana ok. 1874–1917). Marija je še mlada umrla in zapustila štiri dečke, med drugim Heribertovega očeta, Franca Hirschmanna (1871–1945). Jakob Hirschmann se je še istega leta vnovič poročil z Marijo, roj. Brejec (1846–?), in v zakonu dobil še dve hčerki. Po pripovedovanju je bil ded Jakob zelo muzikalen in je sodeloval pri ljubljanski vojaški godbi (Pihler, 1963). Po marčni revoluciji leta 1848 je bila v Ljubljani in drugih mestih ustanovljena narodna straža,

1 Biografski podatki so povzeti po *Življenjepis* (b. l.) H. Svetela iz zasebnega arhiva skladatelja in po avtorici Marjetki Pihler (1963).

Slika 1: Družina Franca in Marije Svetel, ok. l. 1910. Sedijo (z leve): Karol, mati Marija, Elizabeta, Viktor; stojijo (z leve): Heribert, oče Franc in Zofija.

Vir: zapuščina Heriberta Svetela, fotografija iz zasebnega družinskega arhiva.

ki je po vzoru vojaških godb organizirala sestav pihal, trobil in tolkal. Godba je igrala koračnice in druge skladbe nemškega, češkega in verjetno tudi slovenskega porekla. Glasbeniki so bili iz vrst profesionalcev in amaterjev (Koter, 2012).

Heribertova mati Marija Svetel (1876–1937), po domače Mimi, je bila hčerka Augusta Svetela (1844–?), drugega moža njene matere Frančiške, rojene Batjel (1853–?). Družina je žvela na Svetega Petra predmestje 141 ter imela pekovsko obrt (Zgodovinski arhiv Ljubljana, Popis prebivalstva leta 1869). Rod Heribertove babice Frančiške izhaja iz Vipave. Po pripovedovanju je bila trdna Kraševka, delovna in samozavestna. Hitro je ovdovela, saj je bil ded po materini strani precej bolehen. Sama je nato vodila pekovsko obrt s trgovino in skrbela za družino. Na babico Frančiško je imel Heribert izjemno lepe spomine, saj je svoje vnuke razveseljevala z zgodbami o Krasu in sončni Vipavi, od koder je kot mlado dekle nosila sadje in zelenjavo naprodaj v Trst (Življenjepis, b. l.).

Heribertova starša, Franc Hirschmann in Marija Svetel, sta se poročila leta 1894. Imela sta petero otrok, sinove Heriberta (1895–1962), Karola (1896–1989) in Viktorja (1906–1942) ter hčerki Zofijo (1898–1985) in Elizabeto (1904–1966). Franc je služboval v Ljubljani kot trgovec do 9. junija 1945, kjer je bil ob osvoboditvi v eksploziji na ljubljanskem kolodvoru hudo poškodovan in je v bolnišnici poškodbam podlegel (Zgodovinski arhiv Ljubljana, Zglaševalne pole mesta Ljubljana ok. 1900–1942).

Družina Franca in Marije Hirschmann se je po prvi svetovni vojni leta 1919 preimenovala v Svetel (Zgodovinski arhiv Ljubljana, Zglaševalne pole mesta Ljubljana ok. 1900–1942) in tako prevzela ime materinega rodu, zaradi sramu ob dolgovih in posledičnem finančnem škandalu. Po pripovedovanju Marjete Keršič Svetel je Heribert novico o prevzemu priimka materinega rodu prejel v italijanskem vojnem ujetništvu.

MLADOSTNA LETA IN ŠOLANJE

Heribert (Herbert, Heri, Hari) Svetel je bil rojen 19. februarja 1895 v Ljubljani na Trnovskem pristanu št. 18, kjer sta tedaj bivala zakonca Franc in Marija Hirschmann (Življenjepis, b. l.). Na velikonočno nedeljo v aprilu 1895 je prestolnico stresel potres. Ta je povzročil ogromno gmotno škodo in tudi njihovo domovanje je bilo poškodovano do te mere, da so ga morali porušiti. Družina se je preselila na Kladežno ulico 5 v Ljubljani (Zgodovinski arhiv Ljubljana, Popis prebivalstva leta 1900).

Heribertovi starši so veliko skrb posvečali vzgoji in izobraževanju. Osnovno šolo, t. i. državno vadbico v sklopu učiteljsišča, je obiskoval med letoma 1901 in 1905 v Ljubljani. Učni jezik je bil nemški. V šolskem letu 1905/06 je začel obiskovati II. državno gimnazijo na Poljanski cesti, kjer je zaključil šest razredov, nato je šolanje nadaljeval na I. državni gimnaziji na Tomanovi ulici v Ljubljani in leta 1913 z maturo sklenil 8. razred. Jeseni istega leta se je vpisal na Univerzo v Pragi, kjer je izbral študij prava. Po treh semestrih je 12. marca 1915 opravil prvi državni izpit iz zgodovine prava, vendar je moral Prago in študij takoj po izpitu zapustiti, saj ga je doma čakal poziv k vojakom (Življenjepis, b. l.).

Z glasbo se je začel ukvarjati z osmimi leti. Na pobudo obeh staršev, ki sta bila velika ljubitelja glasbene umetnosti, so ga leta 1903 vpisali v šolo Glasbene matice v Ljubljani. S to osrednjo glasbenovzgojno ustanovo, ki je s svojo šolsko, založniško in koncertno dejavnostjo soustvarjala slovensko kulturo konec 19. in na začetku 20. stoletja, je Heribert ostal povezan vse do odhoda na študij v Prago leta 1913. Prvo leto je obiskoval le glasbeno teorijo pri Josipu Pavčiču (1870–1949), nato pa je postal učenec klavirja pri tedanjem ravnatelju Franu Gerbiču (Svetel, 1936). Ravnatelj Gerbič (1840–1917) si je neprestano prizadeval za širjenje predmetnika, visoko raven glasbenega pouka ter za podaljšanje šolanja. V šoli Glasbene matice so delovali izjemno zavzeti in odlični učitelji, med njimi so bili tudi koncertanti ali glasbeni ustvarjalci. Z zavzetim delom so s svojimi gojenci dosegali zavidljive uspehe, še posebej na oddelkih za solopetje, klavir, godala in na področju zborovskega petja. Prav v teh oddelkih je Heribert dobil trdno vokalno in inštrumentalno osnovo. Po Gerbiču je bil njegov učitelj klavirja še Josip Pavčič, skladatelj in pedagog. Pavčič je veljal za dobrega in priljubljenega učitelja, ki je imel vzore v priznani nemški šoli Karla Zuschnida (1854–1926), enega vidnejših klavirskih pedagogov na prelomu stoletja (Koter, 2012). Za potrebe pouka je Pavčič pripravil tehnične vaje, priredbe ljudskih pesmi za klavir in zvezek klavirskih skladb. Glasbena matica je Pavčičevo didaktično klavirsko literaturo umestila v učni načrt, jo tudi izdala in glede na potrebe večkrat ponatisnila. Klavirske ure je Heribert obiskoval tudi pri Antonu Trostu (1889–1973), ki je bil med leti 1908–09 in 1912–14 nadomestni učitelj v Glasbeni matici (Svetel, 1936). Trost je študiral klavir na dunajski Akademiji za glasbo in gledališko umetnost med letoma 1909 in 1912 ter z odliko diplomiral. Tedaj je bil Dunaj žarišče novih glasbenih smeri in možnosti stika z najnaprednejšimi glasbenimi tokovi.

Ker družina Hirschmann v času Heribertovega zgodnjega šolanja še ni imela lastnega klavirja, je moral vaditi v prostorih šole Glasbene matice (Pihler, 1963). Izvestje Glasbene matice ga v šolskem letu 1908/09 izkazuje v šestem letniku klavirja (Štritof, 1909). Obiskoval je še ure violine pri češkem violinistu Josipu (Josefu) Vedralu (1872–1929), ki je na praškem konservatoriju diplomiral v razredu ključnega lika češke violinske šole Antonína Bennewitza. Slednji je igral pomembno vlogo pri razvoju violinske pedagogike in didaktike na Slovenskem konec 19. in začetku 20. stoletja, saj so mnogi izmed njegovih številnih učencev poučevali bodisi na Slovenskem ali na tujih glasbenih ustanovah, kjer so se šolali nekateri slovenski violinisti (Zupančič, 2013). V biografiji iz leta 1936 Svetel kot svojega neformalnega učitelja navaja še Stanka Premrla (1880–1965), pri katerem se je kalil v igri na orgle. Seznanil se je tudi z osnovami pihalnih in trobilnih inštrumentov, saj se je v gimnazijskih letih učil še klarinet in rog (Pihler, 1963). Pri katerem pedagogu in na kakšen način, zaenkrat ni bilo moč ugotoviti. Heribert pa se je vneto zanimal tudi za teoretične predmete, za harmonijo, kontrapunkt in glasbeno zgodovino (Pihler, 1963). Dobro

teoretsko osnovo je dobil na matični šoli, kjer ga je harmonijo in kontrapunkt poučeval Anton Lajovic (1878–1960).

Svetel je glasbo vneto gojil tudi skozi gimnazijska leta. Na II. državni gimnaziji na Poljanski cesti je ok. leta 1910 ustanovil dijaški orkester, zanj pripravljaj in prirejal notni material ter vodil »svoj« orkester na vseh šolskih prireditvah. Ves svoj prosti čas je namenjal omenjenemu orkestru, zraven pa se kalil v igri na godala, pihala in trobila (Pihler, 1963). Leta 1911 je, ko je iz neznanega vzroka zamenjal šolo, postal dijak kasnejše I. državne gimnazije na Tomanovi ulici in tam nadaljeval z glasbeno dejavnostjo. Predvsem se je posvečal orglam in pri vseh šolskih mašah igral v gimnazijski kapeli (*Jahresbericht des k. k. I. Staatsgymnasiums*, 1912). Kot neobvezen predmet je izbral pouk petja, ki ga je poučeval glasbeni pedagog in zborovodja Marko Bajuk (1882–1961). Slednjega je v gimnazijskih letih glasbeno izobrazil Anton Foerster (1837–1926) na Alojzijevišču v Ljubljani, tam pa je vneto gojil še cerkveno petje. Prav od Marka Bajuka (1912) je Heribert v osmem razredu prejel posebno potrdilo, ki priča o njegovih glasbenih vrlinah: »Poleg splošne glasbeno-teoretične izobrazbe si je pridobil s privatno pridnostjo in vzgledno marljivostjo izvrstno spretnost v igranju na orglah, klavirju ter violini. Orglanje pri vseh šolskih mašah oskrbuje z izredno spretnostjo.« (Bajuk v *Življenjepis*, b. l., str. 3)

Najbrž so uspehi na glasbenem področju v Heribertu vzbudile željo po študiju glasbe. Vendar pa njegovega življenjskega cilja niso podpirali starši, ki so mu študij glasbe celo odsvetoval, in ga usmerili v študij prava (Keršič Svetel, 2018). Želje staršev je sicer upošteval, vendar je bilo zanj zelo pomembno praško okolje, kjer se je vključil v živo kulturno vrvenje. Bil je reden obiskovalec koncertov in gledališča. Pridno se je učil češkega jezika in študiral pravo, vendar misli o študiju glasbe ni popolnoma opustil. Večkrat se je mudil in postavil pred zgradbo praškega konservatorija ter zavidal tistim, ki jim je bilo dano tam študirati (*Življenjepis*, b. l.). Po kratkotrajnem študiju v Pragi je spomladi leta 1915 prejel poziv k vojakom in obleči je moral vojaško suknjo.

ČAS PRVE SVETOVNE VOJNE

Po prihodu v domovin, je bil poslan v oficirsko šolo v Breže na Koroškem (Friesach), nato pa še v Admont in Rottenmann. Februarja leta 1916 je odrinil na fronto v Galicijo, od koder se je srečno vrnil, vendar je bil takoj poslan na novo veliko bojišče na italijansko fronto. Na Krasu je preživel več ofenziv, tudi tisto najhujšo na Doberdobo. Po dvodnevni moriji so ga 2. novembra 1916 zajeli kot rezervnega poročnika in odpeljali v italijansko vojno ujetništvo (*Življenjepis*, b. l.). Časopis *Cerkveni glasbenik* je o Svetelovem zajetju poročal takole: »Poročnik Heri Hirschman, stud. jur. in nadarjen glasbenik, je bil meseca decembra 1916 od Italijanov ujet in se nahaja sedaj v Venosi, Potenza. Bog pripelji blagega mladeniča srečno nazaj v domovino!« (*»Razne reči«*, 1917, str. 41)

Slika 2: Heribert Svetel v brigadirski šoli v Admontu, l. 1916

Vir: zapuščina Heriberta Svetela, fotografija iz zasebnega družinskega arhiva.

Družina Hirschmann je tedaj preživljala izjemno težke čase, predvsem mati Marija, ki ji je vojna odtegnila dva sinova in še moža, tako da je morala sama skrbeti za družino. Heribert je bil kot vojni ujetnik sprva odpeljan v Venoso (Svetel, 1916) na jug Italije, kjer je živel med novembrom 1916 in poletjem 1918. Tam je imel nekaj glasbenih tovarišev, med njimi tudi dva violinista, Čeha dr. Pivnička iz Prage in Madžara Riegera iz Budimpešte, čigar imeni nista znani. Družino je prosil, da mu pošlje violino ter nekaj glasbenih knjig; Vse to z namenom, da bi s prijatelji muzicirali. V podporo jim je švicarski Rdeči križ priskrbel klavir, nekaj notnega materiala in glasben-teoretične knjige. Tako se je zanj in njegove vojne tovariše začelo razgibano glasbeno življenje, ki je blažilo grozljive podobe vojne. Čas, ki ga je prebil v Venosi, je imel za Svetelovo glasbeno rast velik pomen. Veliko je muziciral, vadil klavir in v klavirski igri kalil svoje tovariše. Med ujetniki je imel več učencev, tudi nekaj v glasbi popolnih začetnikov. Bil je znan po tem, da se je prav vsakomur zares posvetil in bil s svojimi glasbenimi nastopi zgled. V taborišču je med drugim ustanovil orkester in zbor ter z obema prirejal večje nastope. Njegovemu glasbenemu prizadevanju so prisostvovali tudi italijanski vojaki. Preko znanstev je prosil italijanske vojaške oblasti, da bi mu kjer koli v Italiji dovolili obiskovati konservatorij, vendar

zaman (Življenjepis, b. l.). Prošnja je bila zavrnjena. Čeprav razočaran, je našel uteho v lastnem študiju glasbene teorije ter v komponiranju. V tem času je uglasbil več pesmi, ki jih je posvetil svojim vojnim tovarišem ali jih poslal v domovino k sestri Zofiji in Stanku Premrlu, s katerim si je dopisoval. (Življenjepis, b. l.). Premrl je v *Cerkvenem glasbeniku* (1916, str. 8) zapisal, da se »tudi nekateri naši glasbeniki pogosto oglašajo [iz bojnega polja, op. p.], posebno: [...] g. H. Hirschmann. Zadnji nam je poslal tudi skladbo ‚Marija Mati ljubljena‘, ki jo je zložil v bližini fronte in ki jo, če Bog da, o priliki objavimo.«

Poleti 1918 so ga iz Venose premestili v kraj Nocera Umbra blizu Perugia, kjer pa mu glasbene aktivnosti niso bile več dovoljene. Po koncu vojne mu ni bilo dano odriniti domov, temveč so ga kot vojnega ujetnika odpeljali v Genova, kjer so Italijani nad ujetniki izvajali hudo represijo. Minevali so meseci, italijanska oblast pa je bila vedno bolj v sponah fašizma. Ujetnikov se je pollaščala negotovost, njihovo vračanje je bilo težavno in je potekalo (pre)počasi. Ohranilo se je pričevanje, v katerem poročnik Svetel v imenu jugoslovanskih ujetnikov poizveduje pri štabnem naredniku v Bariju o tem, ali je sploh še upanje na povratek v domovino (Življenjepis, b. l.). V odgovoru je bilo zapisano: »Druga spasa Vam nema nego samo bežite i to za Rim, Via Nazionale 181.« (str. 6) To pismo je menda pospešilo, da so vojne ujetnike jugoslovanskega rodu odpravili iz taborišča. Z vlakom so jih v zaprtih vagonih odpeljali najprej v Rim, nato pa v пристanišče v Bari. Italijanska vojna ladja jih je odpeljala proti Dobrovniku. Na jugoslovanska tla je Heribert prvič stopil 23. marca 1920. Po zaslišanju na vojni komandi v Dubrovniku in opravljenih formalnosti, je dobil vozovnico za vrnitev v Ljubljano. Ustavil se je v Sarajevu in od tam brzovajil staršem: »Došel na svidenje – Heri.« (str. 6) Domov je prispel 25. marca 1920 in se ponovno srečal z družinskimi člani.

MED OBEMA VOJNAMA V LJUBLJANI

Po vrnitvi iz ujetništva, se je znova znašel na razpotju življenjske poti. Tokrat mu starši niso več svetovali, pač pa so po tihem želeli, da bi sledil svojemu notranjemu občutku in se končno posvetil svojemu življenjskemu cilju – glasbi. Ponudili so mu celo finančna sredstva in bili prepričani, da se bo vrnil v Prago ter se vpisal na glasbeni konservatorij. Vendar se je odločil drugače. Vpisal se je na Univerzo v Ljubljani ter se posvetil študiju prava, saj je čutil dolžnost, da konča nekoč začeto (Keršič Svetel, 2018). Študiju prava se je resno posvetil in 23. junija 1922 diplomiral. Takoj po diplomi se je zaposlil pri Deželni vladi v Ljubljani kot koncipist in reševal pravne akte. Leta 1923 je bil sprejet v službo konceptnega uradnika na ljubljanskem Magistratu. V tej službi je ostal do leta 1946 in kot pravi sam, je tam »iztrošil veliko moči«. Sodeloval je pri reševanju mestnih socialnih problemov, skrbel za dodeljevanje delo brezposelnim in pomagal pri ustanovitvi zavoda v stari cukrarni. Ta je postala zatočišče socialno ogrože-

nih ljudi in prehodni dom za številne brezdomce. Posebno skrb pa je z ustanavljanjem dnevnih zavetišč v vseh mestnih predelih namenjal mladini, kjer so bili brezdomni otroci deležni vzgoje in druge oskrbe. Prav tako je skrbel, da je medicinsko osebje pregledovalo otroke v zavetiščih, nadziralo mestne rejenice pri raznih družinah in obiskovalo bolne reveže na domovih (Življenjepis, b. l.). Njegova velika zasluga so bile počitniške kolonije, kjer je vsako leto na svežem gorskem ali morskem zraku letovalo mnogo otrok. Kadar je le mogel, pa je v uradniško službo vnesel tudi glasbo. Tako je več let prirejal prireditve v čast materam številnih otrok. Za svoje požrtvovalno delo je prejel več pohval. Med drugim beremo (Življenjepis, b. l., str. 9):

Glasbena matica je priredila slavnostni koncert mestne občine ljubljanske, pri katerem ste sodelovali z veliko požrtvovalnostjo, iskrenostjo, ljubeznijo in razumevanjem za socialno delo mestne občine. Za Vaše blagohotno in truda polno delo, Vam izrekam iskreno in pristrčno zahvalo s prošnjo, da blagovolite še nadalje ohraniti svojo naklonjenost, razumevanje in ljubezen socialnemu delu in stremljenju mestne občine

V tem obdobju se je Svetel tudi ustalil in osnoval družino. Leta 1923 se je oženil s srčno izbranko, učiteljico Ludmilo Čermákovó (1894–?). Bila je češkega rodu, hčerka zavednih Čehov iz Moravske, nadgeometra Ferdinanda Čermáka in Tekle, roj. Marešove. V zakonu z Ludmilo sta se rodila dva otroka. Prvorojenka Alenčica (1924–1991, poročena Keršič) je bila dramska igralka in alpinistka, Borivoj (1926–?) pa je služboval kot profesor.

GLASBENO UDEJSTVOVANJE V LJUBLJANI MED OBEMA VOJNAMA

Heribert Svetel po vrnitvi iz prve svetovne vojne glasbenega udejstvovanja ni več opustil. Veliko je vadil in igral klavir ter orgle, posvečal pa se je tudi improvizaciji. Skoraj leto dni je na klavirju spremljal predvajanja nemih filmov v kinu Ljubljanski dvor (Potočnik, 1980). Kot klavirski in orgelski spremljevalec, vadiatelj in organizator, se je že med študijem na ljubljanski Pravni fakulteti veliko udeleževal v pevskih društvih Krakovo-Trnovo, Slavec, Ljubljanski zvon, občasno Ljubljana.

Pevsko društvo Slavec

Svetel je pomladi leta 1920 prevzel mesto pevovodje Pevskega društva Slavec. K društvu ga je bržkone pritegnil njegov stric Pavel Hirschmann, brat očeta Franca, ki je bil svoj čas tudi v odboru Slavca (Bojc, 1939). Heribert Svetel je bil vodja tega pevskega zbora dve leti, med letoma 1920 in 1922, v Slavčevem 37. in 38. društvenem letu (Svetel, 1958).

Slavčev pevski zbor je štel okoli 60 grl (»Koncert Slavca v Rogaški Slatini«, 1921), s katerimi je Svetel izvajal predvsem dela domačih glasbenih ustvarjalcev, ki so delovali v 19. stoletju in na prelomu stoletja. V skladu z idejami panslavizma so v repertoar vključevali dela slovanskih skladateljev, kot, denimo, Čehov Antona Nedvěda, Josipa Procházke, Frana Lhotke, Josefa Suka ter hrvaškega skladatelja Vilka Nováka. Slavec je spodbujal povezovanje med prijateljskimi društvi, zato ni naključje, da je prenekateri koncertni dogodek oblikoval še z Vojaško godbo dravske divizije pod vodstvom kapelnika dr. Josipa Čerina (Bojc, 1939). Povezovanje s Čerinovo godbo, ki je slovela kot eminentno glasbeno telo takratne Ljubljane, so bili koncerti vokalno-instrumentalnih del gotovo na zadovoljivi ravni.

Svetel je z društvenim zborom prirejal koncerte predvsem v Ljubljani, pa tudi širše (Bled, Rogaška Slatina) in požel v glavnem obetajoče kritike: »Zbor je bil izborno razpoložen in vzorno discipliniran. Pevovodja H. Svetel je imel zbora v popolni oblasti in nudil z njima veliki umetniški užitek.« (Življenjepis, b. l., str. 7.) V *Slovenskem narodu* beremo, da je Slavčev zbor »pridobil v osebi prev. Svetela resno moč, kar se je pokazalo že na prvem koncertu. Resnost koncertnega programa, ki ne kaže običajne disorijentacije, ambicioznost in trdna volja ... postaviti Slavca na nivo naprednih pevske korporacije je v prvi vrsti zasluga Svetela.« (»Četrty slavnostni koncert v veliki dvorani Uniona v Ljubljani«, 1920, str. 3.) Ocenili so, da je bil Svetel povrh tudi »dober pianist in resen muzik«. Po besedah poročevalca v *Slovenskem narodu* pa je »g. pevovodja sicer še nekoliko neokreten kot dirigent, katera napaka pa se bo z vsakim koncertom zmanjšal, /.../«. Prav tako se dotakne še interpretacije, ki je »v posamičnih točkah trpela nekoliko vsled mladosti pevskega zbora, ki pa tudi ne razpolaga s prvovrstnimi silami. Glasovi so semtertam neizpiljeni, neuravnani, nekateri pevci se povspenjajo na račun drugih v ospredje.« Po besedah poročevalca v *Slovenskem narodu* se je »dirigent g. Svetel odlikoval z ognjevitim in finim vodstvom ter so prišli nežni piani in pianissimi do najlepše veljav«.

Leta 1922 je Heribert Svetel prekinil z vodenjem Slavčevega zbora in se popolnoma posvetil študiju prava. Kot je bilo že omenjeno, je bil to tudi čas, ko se je poročil in osnoval družino. Zato ne preseneča, da je bil nekoliko manj glasbeno aktiven vse do leta 1926, ko so ga angažirali v ljubljanski operni hiši, hkrati pa se je vključil v Narodno železničarsko glasbeno društvo Sloga (Premelč, 1929).

Delo v ljubljanski Operi in Drami

Heribert Svetel je bil ljubljanski Operi v letih 1926 in 1930 angažiran kot kopetitor zadnji dve leti službovanja, 1929 in 1930, pa je bil tudi operetni dirigent. 12. oktobra 1929 je dirigiral premierno uprizoritev operete *Mam'zelle Nitouche* skladatelja Florimonda Rouger Hervéja, sicer očeta francoske operete (*Gledališki list Opere SNG Ljubljana za sezono 1929/30*, 1929a). Poročevalec je

o dogodku v *Slovenskem listu* 14. oktobra 1929 (»Mam'zelle Nitouche«, 1929, str. 3) pisal takole: »Opereto je dirigiral Svetel ter se dobro vpeljal kot operetni dirigent. Po lepo odigrani uverturi, ga je pozdravila publika z navdušenim aplavzom.« Že 15. decembra 1929 je pripravil novo premiero, tokrat Zellerjevega *Tičarja* (*Gledališki list Opere SNG Ljubljana za sezono 1929/30*, 1929b). Dan po premieri je *Slovenski narod* poročal: »Predigro k 3. dejanju je moral dirigent celo ponoviti. Sploh je bila predstava po zaslugi dirigenta Svetela vzgledno skrbno pripravljena in živahno izvajana.« (Govekar, 1929, str. 2. Naslednja premiera je bila na sporedu 18. maja 1930. Svetel je dirigiral opereto *Dolarska princesa* skladatelja Lea Falla (*Gledališki list Opere SNG Ljubljana za sezono 1929/30*, 1930).

Dejaven je bil tudi v ljubljanski Drami, kjer je skrbel za scensko glasbeno opremo. Posebno zadovoljstvo mu je nudilo sodelovanje z režiserjem, sicer pa prijateljem iz mladostniških let, Osipom (Josipom) Šestom. Vodil je scensko glasbo pri *Lumpacivagabundus*, skladatelja Johanna Nepomuka Nestroya, Shakespearovi komediji *Mnogo hrupa za nič* (*Življenjepis*, b. l.), dr. Tominčevi – Gregorinovi drami *I. N. R. I*, Goethejevem *Faustu* in Pregljevi žalni igri *Azazel*. V sezoni 1929/30 je ustvaril avtorsko glasbo za naslednja dramska dela: Rollandovo *Igro ljubezni in smrti*, Nestroyevo veseloigro *Za ljubezen so zdravila* (*Gledališki list Drame SNG Ljubljana za sezono 1929/30*, 1930) ter Shakespearova dela *Julij Cezar* in *Kar hočete*.

Preko dela v gledališču se je seznanil z odrsko umetnostjo, ki ga je spodbudila h komponiranju opere. Neke pomladne nedelje v letu 1933 je vzel v roke humoresko *Kozlouska sodba v Višnji Gori* Josipa Jurčiča. Satira, kjer avtor obravnava medčloveške odnose na slovenskem podeželju konec 19. stoletja, ga je takoj pritegnila in pričel je snovati opero. Prijatelj in sodelavec na ljubljanskem Magistratu, dr. Arnošt Brilej,² mu je svetoval posvet z izkušenim dramatikom in gledališčnikom Franom Govekarjem. Govekar je bil navdušen nad sodelovanjem, zato se je takoj lotil dela in kmalu ustvaril libreto (Pihler, 1963). Svetelu pa delo ob rednem delu v uradniški službi in društvenemu udejstvanju ni šlo od rok tako hitro kot izkušenemu dramatikumu. Ker je komajda našel čas za komponiranje, je vzel 14-dnevni dopust in se umaknil v samotno Kamno gorico. Do poletja 1933 je napisal klavirski izvleček, ki ga je Govekar nato predložil tedanjemu ravnatelju Opere Mirku Poliču. Polič je menil, da delo obeta, in svetoval več predelav (Svetel, 1933). Vsled sprememb, ki so se kar vrstile, se je menjaval tudi originalni naslov. Iz *Kozlouske sodbe v Višnji gori v Višnjegorci* in naposled le *Višnjani*. V repertoar Opere je bilo delo sprejeto v letu 1943/44 pod imenom *Višnjegorci*, vendar je tedaj vladal kulturni molk in skla-

2 Dr. Arnošt Brilej (1891–1953) je prav tako kot Svetel študiral pravo v Pragi, sicer pa je bil velik ljubitelj umetnosti nasploh in amaterski pevec. S Svetelom sta 22. 1. 1928 organizirala slavnostno akademijo ob 50-letnici Otona Župančiča v Opernem gledališču v Ljubljani. Svetel je vse pevske točke spremljal sam in vodil operni orkester, ki je med drugim izvedel njegovo *Predigro k Veroniki Desenjski*. Slednjo je komponiral prav za to priložnost.

datelj dela ni izročil (Življenjepis, b. l.). *Višnjani* so krstno uprizoritev dočakali v Mariboru leta 1949.

Narodno železničarsko glasbeno društvo Sloga

Heribert Svetel je na priporočilo Mateja Hubada 5. julija 1926 prevzel mesto zborovodje moškega zbora (Svetel, 1955), ki pa je že v novembru istega leta presel v mešani zbor. Programsko se je prvenstveno naslonil na domače glasbeno izročilo (Oskar Dev, Emil Adamič, Anton Foerster, Saša Šantel, itd.), gojil pa je tudi drugo, predvsem slovansko pesem (Aleksander Glazunov, Modest Musorgski, Aleksander Borodin, Aleksander Čerepin idr.). Zbor je nastopal v številnih krajih po Sloveniji: v Ljubljani, Novem mestu, na Ptuj, v Logatcu (Bitenc, 1955), od leta 1929 dalje pa so sledili še koncerti po večjih mestih Jugoslavije: v Beogradu, Zagrebu, Skopju, Splitu, Kragujevcu ... (»Najstarejši je pevski zbor«, 1955).

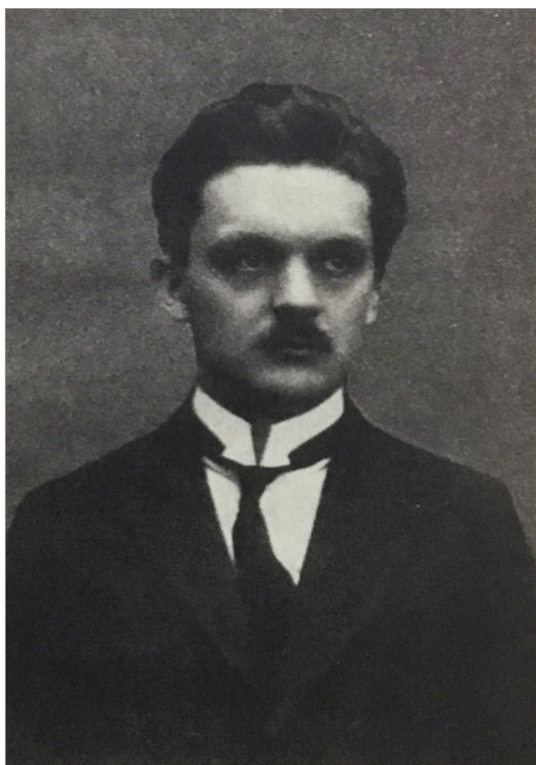

Slika 3: Pevski zbor Sloge leta 1929 z zborovodjo Heribertom Svetelom (Heribert Svetel sedi v sredini v prvi vrsti).

Vir: Sloga 1919–1929. Ob desetletnici in k V. rednemu občnemu zboru, str. 21.

Ko je med letom 1929 z mesta kapelnika odstopil Julij Bučar ml., je Svetel prevzel še vodenje društvene godbe in orkestra (»Iz življenja in dela godbe«, 1955). Člani obeh zasedb so bili pretežno ljubiteljski glasbeniki, delavci iz vrst slovenskih železničarjev. Z leti se je število godbenikov in članov orkestra le še povečevalo, predvsem na pobudo Svetela, ki je znal pritegniti k sodelovanju,

Slika 4: Heribert Svetel, zborovodja in kapelnik Narodnega železničarskega glasbenega društva Sloga leta 192

Vir: Sloga 1919–1929. Ob desetletnici in k V. rednemu občnemu zboru, str. 15.

predvsem mlade. Ti so svoje znanje dobivali na inštitucijah, kot je bil Konservatorij Glasbene Matice, leta 1926 preimenovan v Državni konservatorij. Ker je bila učnina na konservatoriju visoka, jo je večina le stežka zmogla poravnati. Zato je društvo Sloga na Odbor Glasbene Matice ali konservatorija naslavljalo prošnje za znižanje učnega prispevka svojih članov, vendar zaman. Ta dejstva in želja po izobraženih inštrumentalistih so spodbudila idejo o ustanovitvi lastne glasbene šole, ki naj bi predvsem ljubiteljem glasbe zagotovila primerno glasbeno izobrazbo in pogoje za nadaljevanje študija ter prehod na poklicno raven (Ludvik, 1929). V začetku leta 1926 so idejo uresničili in osnovali glasbeno šolo v traktu Ljubljanskega dvora, kjer je bila Železniška direkcija (na Kolodvorski ulici v Ljubljani; danes sedež Slovenskih železnic), ter prvo generacijo vpisali v šolsko leto 1926/27. Pouku glasbene šole so lahko prisostvovali gojenci med 8. in 16. letom starosti (Furlan, 1929). Prva generacija je bila skromna in je štela samo 8 gojencev, ki so se učili klavir. Interes za pouk inštrumentov je rasel in v šolskem letu 1927/28 so uvedli še pouk drugih inštrumentov. Poleg klavirja so poslej poučevali še violino, klarinet, trobento, glasbeno teori-

jo in mladinsko petje. Največja pridobitev je bilo uvajanje pouka pihal in trobil, za katerega v preteklosti ni bilo dovolj zanimanja. S sistematičnim izobraževanjem in promoviranjem komornih koncertov pihalnih zasedb ter pripravo predkoncertnih predavanj z nasveti o gojitvi študija tovrstnih glasbi, je šoli uspelo zagotavljati naraščaj za godbo in orkester. Svetel (1929, str. 29) je v poročilu o delu šole zapisal, da

se Sloga jasno zaveda, kakšen pomen ima glasbena šola zanjo. Ve tudi, da šola ne bo le priprava za poznejše delo v zboru, godbi ali orkestru, da vsi gojenci ne bodo pozneje sodelovali v društvu, meni pa, da je storila veliko, ko je izobrazila gojence v glasbi in tako pridobila enega več za tako lepo stvar, kot je glasba.

V 30. letih so predmetnik še nekoliko razširili s poukom petja, viole, čela, flavte, oboe, roga, pozavne, kitare, harmonije, zgodovine glasbe in šolskega orkestra ter povprečno beležili okoli 300 gojencev (Bitenc, 1955). Zdi se, da so bili Slogaši nekoliko pred svojim časom, saj so že tedaj uvajali medpredmetne in kurikularne povezave ter teoretični pouk prenašali v prakso. Pri tem so si učitelji prizadevali za ustvarjanje ugodne učne klime in pri gojencih spodbujali interes za solistično, komorno in orkestralno udejstvovanje. Ena od prvenstvenih nalog glasbene šole je bilo javno izvajanje glasbenih del. Prednost so dajali domači glasbeni ustvarjalnosti in pogosto izvajali dela Frana Gerbiča, Hugolina Sattnerja, Gustava Ipvavca, Lucijana Marije Škerjanca, Srečka Koporca, Janka Gregorca, Heriberta Svetela in Petra Bitenca, še posebej radi so posegali po literaturi drugih slovanskih narodov, večinoma češki (Budkovič, 1995). V okvir koncertne dejavnosti so bili vpeti učitelji in gojenci, saj so v društvu delovali mešani zbor, godba na pihala in orkester.

Lucijan Marija Škerjanc (1936) poroča, da so »nastopi gojencev dokazali, da razpolaga Sloga z močmi, ki se lahko lotijo največjih glasbenih del). Posebej velikim in odmevnim koncertnim dogodkom lahko sledimo v revialnem tisku in dnevnem časopisju ter šolskem glasilu *Mlada Sloga*. Glasilo je od septembra 1938 do novembra 1943 izdajala založba društva. Skupno je izšlo šest letnikov. Ves čas je izhajalo pod idejnim vodstvom in uredništvom Heriberta Svetela, ki je tudi avtor večine prispevkov. Po vsebini je obsegalo od glasbenih strokovnih in poljudnih do zabavnih vsebin. Prispevki so obravnavali aktualne probleme glasbenega sveta, glasbeno teorijo in inštrumentacijo, slovensko in tujo glasbeno zgodovino ter pri učencih spodbujali nadgradnjo že pridobljenega znanja ali usvajanje novih vsebin. V glasilu so tudi poročila o delovanju in ustroju glasbene šole Sloga (Ivec, 2019).

Učiteljski zbor Sloge so po večini sestavljali glasbeni entuziasti, ki jim poučevanje na Slogini glasbeni šoli ni pomenilo vira preživetja. Večina učiteljev je hkrati poučevala še na glasbeni šoli Glasbene matice (Vida Jeraj Hribar, Pavla Lovše, Gustav Müller, Čenda Šedlbauer, Vinko Novšak, Ema Nolly, Vinko Šušteršič), drugi so službovali po različnih institucijah. Zato se je glasbena

Slika 5: Orkestralni odsek Sloga z dirigentom Svetelom leta 1929

Vir: Sloga 1919–1929. Ob desetletnici in k V. rednemu občnemu zboru, str. 15.

šola večkrat srečala s kadrovskimi problemi, sploh v začetku delovanja. Temu so zagotovo botrovali nekoliko slabši delovni pogoji (kletne učilnice, akustično povsem neprimerne), nižje plačilo v primerjavi z drugimi glasbenimi šolami, selitve, bolezni in drugi vzroki, ki so tedaj pestili prosvetni poklic. Kljub temu pa je učiteljske vrste v Slogi dopolnilo nekaj precej uveljavljenih glasbenih imen, kot so Srečko Koporc (1900–1965), Marijan Lipovšek (1910–1995), Pavla Lovše (1891–1964), Stanko Prek (1915–1999), Ivan Trost (1891–1982), Vida Jeraj Hribar (1902–2002), Jadviga Štrukelj Poženel (1901–1991), Filip Bernard (1896–1984) idr. Tudi Lucijan Marija Škerjanc (1936, str. 7) pravi,

da na tem zavodu delujejo vestne, pedagoško spretno in dobre učne moči, ki so v kratki dobi obstoja dvignile prav lep nivo svoje glasbene šole pod vodstvom svojega ravnatelja g. H. Svetela.

V Ljubljani sta ob Glasbeni šoli Sloga delovali še Orglarska šola in Glasbena šola Glasbene matice. Glasbena šola Sloga je bila podobno zasnovana kot šola pri Glasbeni matici, s katero je bila primerljiva po aktivnosti in kakovosti. Obe šoli je povezovalo več skupnih imenovalcev, predvsem predmetnik, zavezanost k javnemu koncertiranju in gojenju orkestralnega muziciranja, delili sta učni kader ter izvajali publicistično dejavnost.

Narodno železničarsko glasbeno društvo Sloga je venomer bilo bitko s pomanjkanjem sredstev. Zaradi vzdrževanja več odsekov društva in vedno večjega vpisa učence, je društvo pogosto pestila finančna stiska. Toliko bolj, ker šola ni bila državno priznana in so denarna sredstva pritekala le s strani učnine ter občasnih donacij različnih gospodarskih in drugih ustanov (Nabavljalna zadruga uslužbencev državne železnice, Ljubljanski oblastni odbor, mestna občina ljubljanska, kavarna in restavracija »Zvezda«), ki pa niso krila vseh izdatkov (Furlan, 1929). S skromnimi prispevki so pomagali še železničarji, tudi

tisti, ki niso bili glasbeniki, a so gojili stanovsko zavest in dajali prostovoljne prispevke, da je Sloga lahko opravljala svoje umetniško poslanstvo. Za potrebe godbe in glasbene šole je Sloga kupovala inštrumente, najpogosteje pri podjetju Vincenz Püchner v Kraslicah (Graslitz) na Čehoslovaškem. Društvena glasbila so zahtevala redno vzdrževanje, kar pa tudi ni bil zanemarljiv strošek. Poleg inštrumentalne so bogatili tudi notni arhiv (Budkovič, 1995). Glasbena šola je imela le simbolično učnino, ki je znašala v povprečju dvakrat manj kakor na drugih tovrstnih glasbenih šolah (Danev, 1955).³ Gojenci iz najrevnejših družin pa so bili plačila celo oproščeni. Nekaterim od teh so v tedanji železničarski menzi nudili še brezplačno hrano v obliki toplega obroka (Danev, 1955). Zavoljo stalnega finančnega primanjkljaj, je bilo društvo prisiljeno najemati posojila. Zato so oblikovali drzno idejo o ustanovitvi kina, za katerega sta bila glavna pobudnika ravnatelj glasbene šole Heribert Svetel ter tedanji blagajnik in predsednik šolskega odseka Jože Furlan. Idejo so realizirali leta 1933, ko so Jugoslovanske državne železnice zasedle palačo Ljubljanskega dvora na Kolodvorski ulici in so kinodvorano oddale Narodno železničarskem glasbenemu društvu Sloga. Začetki delovanja kina so bili ponovno prežeti s finančnimi preprekami. Društvo ni imelo nobene opreme oz. kinoaparatur, pa še sam prostor je terjal prenovo, zato je društvo vzelo posojilo, s katerim so lahko nabavili dva kinoprojektorja za zvočne filme (Bitenc, 1955). To je bila novost, saj so sicer prevladovali aparature za neme filme. Člani društva so vse posle pri kinu opravljali brezplačno, od pisarniških in blagajniških del, čiščenja, biljarterstva, do pisanja reklam, idr., vse to, da bi hitreje odplačali dolg posojila. Majhno plačilo je dobil edino kinooperater. Dohodki, ki so jih ustvarili s kinom, so pripomogli k obstoju in razvoju glasbene šole (Bitenc, 1955).

MED 2. SVETOVNO VOJNO IN TIK PO NJEJ

Ob izbruhu vojne s Poljsko je bil Svetel vpoklican k vojakom in 4. septembra 1939 poslan v Gerovo na Hrvaško. Tam je kot komandir čete služil pri XI. bataljonu II. planinskega polka (Živiljenjepis, b. l.). Kot pravi (Svetel, 1939), so bili to težki časi:

Včeraj sem bil cel dan v blatu pri prejemanju in oddaji konj. Proti večeru so mi javili, da so moji vojaki na poti izgubili konja. Iz tega smrada, blata in umazanosti, mi neprestano uhajajo misli. Vedno mi rojijo po glavi glasbeni motivi. Pisal bi, če bi imel priliko in čas, četudi v

- 3 Učnina šole GM je 1. 1. 1926 za pouk klavirja in violine za posameznega učenca znašala 75 dinarjev na mesec, k temu pa so morali prišteti še 25 dinarjev za pouk teoretičnih predmetov (teorija glasbe, harmonija, kontrapunkt). Na Orglarski šoli je v šolskem letu 1925/26 učnina za posameznega učenca za 1. leto učenja znašala 50 dinarjev na mesec, od 2. leta dalje pa 60 dinarjev na mesec. Učenci, ki so vadili na šolskih inštrumentih, so morali poravnati še vadnino, ki je znašala 10 dinarjev na mesec.

tem skrajno neestetskem okolju. Pa ni skoro mogoče. Poizkusil bom enkrat na orgle. Čutim pa, da niso prsti več za klavir in da bo treba dolgo, da bom zopet mogel v radiu ali na koncertu dati kaj iz našega ljubelega muzikalnega sveta. Težko je zapuščati sebe in biti druga natura, ki je ni v meni.

Po zasedbi Jugoslavije se mu je 13. aprila 1941 uspelo prebiti skozi kočevske gozdove v Ljubljano. Od vojaške suknje se je po skupnih sedmih letih nošnje naposled le poslovil in se posvetil delu v glasbeni šoli Sloga. Zbor se je takoj po okupaciji razšel, godba pa se je od italijanske zasedbe Ljubljane leta 1941 zavezala h kulturnemu molku in ves čas odklanjala zahteve okupatorja, naj nastopi (Življenjepis, b. l.). To tudi sicer ni bilo mogoče, ker je bilo članstvo zaradi internirancev in odhodov v partizane močno zdesetkano (Podbregar, 1955).

Med drugo svetovno vojno je glasbena šola nemoteno delovala. Gojenci so lahko glasbeno znanje pridobivali skozi celo koledarsko leto, saj so se Slogaši domislili šolskih tekmovanj in počitniških tečajev, ki so jih organizirali in vodili učitelji v prostorih šole (Svetel, 1941). Tekmovanja so se vršila kot interni nastopi gojencev, s to razliko, da so poslušalci ocenjevali oza točkovali posamezne nastope. Ti so se vršili

za igranje na razna glasbila (praktično tolmačenje skladb in navodila za njih izvajanje, oblika), solopetje, operna šola, osnovna teorija, pripravljalni tečaj za harmonijo (nadaljevanje letošnjega tečaja in obnove novega), harmonija (nadaljevanje), komorna glasba, mladinsko zborna petje, orkestralna igra in po potrebi tudi drugi tečaji. Pouk bo tudi za razna glasbila v načelu skupinski in praktičen. Počitniški tečaji se bodo pričeli z mesecem julijem, le tečaj solopetja in operne šole se bo pričel z avgustom. (>Počitniški tečaji v glasbeni šoli 'Sloga'«, 1941, str. 4)

Ti tečaji so bili izjemnega pomena, saj je bilo meščanom gibanje zunaj Ljubljane omejeno ali celo onemogočeno (Budkovič, 1995). Učnina za poletni tečaj je bila določena glede na število prijavljenih učencev. Kot povedo viri, je učna vnaema pri sposobnih učencih še bolj narasla. Glasbena šola je preseгла lokalne okvire in s svojim delovanjem poslanstvo več kot le izpolnila. Iz njenih vrst je izšlo nekaj vidnejših imen, ki so se poklicno zapisali glasbi, med drugim koncertna pianistka Jelka Suhadolnik Zalokar (1920–2013), operna pevca Mitja Gregorač (1923–1997) in Miro Gregorin (1913–2007), glasbena pedagogja Janez Bitenc (1925–2005) in Mirjana Turel (1928–) ter drugi.

Kinematograf Sloga je med okupirano Ljubljano nemoteno obratoval. Denar, ki ga je prinašal, je društvo v veliki meri naklonilo družinam partizanov in internirancem. Nato so, predvsem zaradi strahu pred okupatorjevo zasego dohodka od kina, ustanovili knjižnico ter z veliko vnaemo nabavljali strokovne in leposlovne knjig, pa tudi znanstvena dela (Podbregar, 1955).

Po osvoboditvi leta 1945 je vodenje zbora in godbe ponovno prevzel Svetel. 9. maja je bila prav godba Sloge prva, ki je z domačimi koračnicami pozdravila osvobodilno vojsko in navdušene Ljubljance.

Leta 1946 se je Narodno železničarsko glasbeno društvo Sloga reorganiziralo in preimenovalo v KUD Tine Rožanc. K spremembi je najbrž botrovala sprememba zakonodaje o društvih konec leta 1945. Slednjo je slovenska oblast izrabljala in podporo nudila zgolj tistim društvom, ki so formalno pristajala na program Osvobodilne fronte. Ostale prosilce je zavračala, predvsem tiste, ki so bili registrirani pred aprilom 1941 (Gabrič, 1996). Posledično je glasbena šola prenehala z delovanjem. Rožanci pa so razširili delokrog z ustanavljanjem novih sekcij in poleg pevske ter godbene poslej vzdrževali še dramske, plesne in likovne odseke ter tamburaški orkester. Prav tako se je na novo formiral zbor, saj se veliko nekdanjih članov ni vrnilo v pevske vrste. Kino Sloga je deloval do leta 1946, ko so vse kinematografe poddržavili, ime pa je ostalo, saj je pod tem imenom kino deloval do začetka 90. let preteklega stoletja.

Po Svetelovem odhodu v Maribor leta 1946, je njegovo mesto v Narodno železničarskem društvu Sloga prevzel zborovodja, skladatelj in pedagog Vasilij Mirk (»Dolga in trda, a svetla je bila naša pot«, 1955). Svetel je na povabilo Slovenskega narodnega gledališča Maribor 4. novembra 1946 sledil svojemu notranjemu klicu, da bi se poklicno posvetil glasbi, na katerega se je odzval: »Pozno, a ne prepozno!« (Keršič Svetel, 2018)

SVTELOV SKLADATELJSKI OPUS DO LETA 1946⁴

Zaradi umanjkanja predhodnih raziskav pomenijo partiture Svetelovih skladb težišče raziskovanja njegovega opusa, ki je količinsko dokaj obsežen in šteje okoli šestdeset zborov, preko štirideset samospevov in enako število komornih skladb za raznovrstne zasedbe. Nekoliko skromnejši je obseg orkestralnih in koncertantnih del ter scenske glasbe (Potočnik, 1980).

Razvrščanje Svetelovih ustvarjenih del po posameznih zvrsteh ne predstavlja večjega izziva, saj je skladatelj praviloma ustvarjal za tradicionalne, že uveljavljene sestave. V opusu zasledimo samospeve, zборе, komorna dela za različne sestave in inštrumentalne skladbe za različne inštrumente, predvsem za klavir, orkestralna dela za veliki, mali, godalni in pihalni orkester, koncerte, kantate, scensko in filmsko glasbo. Težišče Svetelovega zgodnjega opusa (do leta 1946) po večini sestavljajo samospevi, dela za posamezne inštrumente (pretežno klavir in orgle) ter komorna dela. Zavedal se je tudi dejstva, da je v njegovem okolju primanjkovalo ustrezne didaktične literature, zato je za društvene potrebe pisal (klavirske skladbe, komorna in orkestrska dela). Ta njegov zgo-

4 Na tej stopnji raziskave nismo zajeli celotnega opusa, saj pri nekaterih delih (pretežno zborih) še ni bilo moč pridobiti letnice nastanka. Tovrstna dela zato niso vključena v pričujoč popis.

dnji (po večini inštrumentalni) opus, ki je plod ustvarjanja za pedagoške potrebe v glasbeni šoli Narodno železničarskega glasbenega društva Sloga, je večidel izgubljen. Zagotovo je delovanje v društvu še dodatno spodbudilo Svetelovo skladateljsko snovanje in umetniško ustvarjanje. Z večjimi (orkestralnimi) deli je pričel, ko je prestopil meje amaterskega delovanja in se vključil v profesionalno glasbeno ustanovo.

Tabela 1: Samospevi

	Naslov dela	Letnica nastanka
1	<i>Ave maria</i> za bas in orgle	1911
2	<i>Marija Mati ljubljena</i>	1916
3	<i>Duhovna pesem I</i>	1916
4	<i>Primavera e amore</i> (besedilo Giosuè Carducci)	1919
5	<i>Ej, zakaj?</i>	1920
6	<i>Rožica</i> (besedilo Ivan Pregelj)	1923
7	<i>Duhovna pesem II</i> (besedilo Oton Župančič)	1928
8	<i>April</i> (besedilo Cvetko Golar)	1930
9	<i>Rodoljubna pesem</i> (besedilo Andrej Rape)	1930
10	<i>Pesem, V nočeh, Postludium, Ne veš, Morda v svetlobi umrjem, Ah, lepi čarovnik</i> (ciklus samospevov, besedilo Ruža Lucija Petelinova)	1932
11	<i>Pri večerji zadnji</i>	1939
12	<i>Rožica</i> (besedilo Cvetko Golar)	1940
13	<i>Smrt v zimi</i> (besedilo Karel Mauser)	1940
14	<i>Odkar si priplavala</i> (besedilo Cvetko Golar)	1941
15	<i>Narodna</i> (besedilo Bogumil Gorenjko)	1941
16	<i>Rožica</i> (besedilo Milan Pugelj)	1943
17	<i>V tibi noči</i> (besedilo Simon Jenko)	1945

Tabela 2: Zbori

	Naslov dela	Letnica nastanka
1	<i>Nekomu</i> za mešani zbor (besedilo Ivan Pregelj)	1925
4	<i>Vzhodna pesem</i> za ženski zbor s klavirjem	1926

Tabela 3: Vokalno-inštrumentalna dela

	Naslov dela	Letnica nastanka
1	<i>Balada</i> za mešani zbor in orkester (besedilo J. Lovrenčič)	1924

	Naslov dela	Letnica nastanka
2	<i>Sova premišljuje</i> za mešani zbor in orkester	1928
3	<i>Velikonočna kantata</i>	1932
4	<i>Višnjani</i> (opera)	1942
5	<i>Legenda o Mariji in pastirci Urški</i> za sopran, mezzosopran in bariton, mešani zbor in orkester (kantata, besedilo J. Lovrenčič)	1944

Tabela 4: Dela za klavir in orgle

	Naslov dela	Letnica nastanka
1	<i>Allegro giusto</i> za klavir	1931
2	<i>Preludij</i> za orgle	1933
3	<i>Štiri male skladbe</i>	1938
4	<i>Sonatina</i>	1938
5	<i>Valček</i>	1939
6	<i>V svetišču Svaroga</i>	1941
7	<i>Mala klavirska skladba</i>	1942

Tabela 5: Komorna dela

	Naslov dela	Letnica nastanka
1	<i>Divertimento</i> za dve violini in klavir	1939
2	<i>Andante</i> za klarinet, violo in klavir	1939
3	<i>Trio</i> za klarinet, violo in klavir	1939
4	<i>Serenada</i> za klarinet, violo in klavir	1940
5	<i>Sviranka</i> za violončelo in klavir	1940

Tabela 6: Dela za orkester (simfonični, pihalni)

	Naslov dela	Letnica nastanka
1	<i>Predigra</i> k Župančičevi drami <i>Veronika Deseniška</i>	1928
2	<i>Simfonični stavek</i>	1932
3	<i>La Espero</i>	1936
4	<i>Cerkvena koračnica</i> za pihalni orkester	1937
	<i>Miklavžev prihod</i> za pihalni orkester	1937
5	<i>Jezus, premaganec groba</i> za pihalni orkester	1937
6	<i>Izpoved naše mladine</i> za pihalni orkester	1940
7	<i>Miklavževa koračnica</i> za pihalni orkester	1944

Tabela 7: Scenska in filmska glasba

	Naslov dela	Letnica nastanka
1	<i>Veronika Deseniška</i> (predigra)	1928
2	<i>Igra ljubezni in smrti</i> (scenska glasba)	1929
3	<i>Za ljubezen so zdravila</i> (scenska glasba)	1930
	<i>Sanje mladega mornarja</i> (mladinska igra)	1934
4	<i>Julij Cezar</i> (scenska glasba)	1937
5	<i>Kar hočete ali na večer svetih kraljev</i> (scenska glasba)	1944
6	<i>Miklova Zala</i> za orkester (scenska glasba)	1946

SKLEP

Heribert Svetel je svoje življenje zapisal glasbi, čeprav nikoli ni pridobil formalne akademske glasbene izobrazbe. Bil je glasbenik širokega obzorja, kar je v okviru večtirnega delovanja kot pianist, zborovodja, dirigent, glasbeni pedagog, skladatelj, ravnatelj glasbene šole in publicist večkrat potrdil. V mladih letih ga je zaznamovalo delovanje v ljubljanskih pevskih društvih, še posebej v pevskem društvu Slavec in Narodnem železničarskem glasbenem društvu Slo-ga, kjer je kot spiritus agens ves čas skrbel za društveni razvoj in napredek ter užil ugled kot »pobudnik vsega novega« (Danev, 1955). Preko dela v profesionalnih ustanovah, ljubljanski Operi in Drami, se je dodobra seznanil z odrsko umetnostjo, kar ga je zagotovo spodbudilo h komponiranju večjih orkestralnih del in opere. Skladateljsko obrt je usvajal polagoma ter se kalil z izkušnjami ob delu. Pri tem je hodil po strogo začrtani poti, ki jo je takole predstavil (1929):

Z vsako vajo, z vsakim nastopom moramo več znati. Noben uspeh ni sad prijetnih uric in zabave, temveč ga je treba odkupiti s trdom in vztrajnostjo. Ako služimo umetnosti, se ne strašimo žrtev, ne stojimo brezbrizno ob strani kulturnega prizadevanja drugih, marveč se zavedajmo, da smo člani tistega udejstvovanja, ki tvori v svoji skupnosti narodno kulturo.

Obetajoče kritike, ki jih je žel kot glasbeni poustvarjalec v ljubljanskih društvih in Operi, so bile za njegovo osebno glasbeno rast izjemnega pomena. Bržkone so ga privedle do prekoračitve rubikona, k odmiku od ljubiteljske k profesionalni glasbeni ravni, ki jo je uresničil kot dirigent Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru.

Literatura

- Bitenc, P. (1955). Še o glasbeni šoli »Sloge«. V *35 let SKUD Tine Rožanc, 1920–1955* (str. 17–20). SKUD Tine Rožanc.
- Bojc, V. (1939). Važnejši dogodki v »Slavčevem« življenju zadnjih 25 let. V V. Bojc (ur.), »*Slavec*« ob svojem 50 letnem delu za pevsko kulturo in narodovo probujo (str. 28–40). Pevsko društvo Slavec.
- Budkovič, C. (1995). *Razvoj glasbenega šolstva na Slovenskem II: od nastanka konservatorija do Akademije za glasbo: 1919–1946*. Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Četrty slavnostni koncert v veliki dvorani Uniona v Ljubljani. (1920). *Slovenski narod*, 3.
- Danev, S. (1955). Spomin na prvih 12 let. V *35 let SKUD Tine Rožanc, 1920–1955* (str. 16–17). SKUD Tine Rožanc.
- Dolga in trda, a svetla je bila naša pot. (1955). V *35 let SKUD Tine Rožanc, 1920–1955* (str. 45–46). SKUD Tine Rožanc.
- Frelih, E. (1979). Pomen Mariborskega gledališča za slovensko glasbeno dramatsko ustvarjalnost. *Dialogi*, 15(12), 716–720.
- Furlan, J. (1929). Poročilo blagajnika. V *Narodno železničarsko glasbeno društvo Sloga 1919–1929: ob desetletnici in k V. rednemu občnemu zboru* (str. 36). Sloga.
- Gabrič, A. (1996). Leto 1945 in slovenska kultura. V A. Gabrič (ur.), *Zbornik referatov: Slovenija v letu 1945* (str. 163–165). Zveza zgodovinskih društev Slovenije.
- Gledališki list Opere SNG Ljubljana za sezono 1929/30*. (1929a, 12. oktober). <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-L4ASoOIJ/of2c3adb-f6d9-47e3-9754-codb681691e8/PDF>
- Gledališki list Opere SNG Ljubljana za sezono 1929/30*. (1929b, 15. oktober). <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-YSBDLNIJ/fid66dod-c6a2-458a-8boa-bd9ab9750413/PDF>
- Gledališki list Drame SNG Ljubljana za sezono 1929/30*. (1930, 15. januar). <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-VCZDUAHE/8obb9145-886f-4165-9b39-e147239a6c87/PDF>
- Gledališki list Opere SNG Ljubljana za sezono 1929/30*. (1930, 18. maj). <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-HAObGZMH/f15c19b6-bd93-457c-86c5-ac42f490c168/PDF>
- Govekar, F. (1929, 16. december). Prosveta. *Slovenski narod*, 2.
- Ivec, A. (2019). Glasbena revija kot učilo. *Glasbenopedagoški zbornik Akademije za glasbo v Ljubljani*, 31, 169–180.
- Iz življenja in dela godbe. (1955). V *35 let SKUD Tine Rožanc, 1920–1955* (str. 27–32). SKUD Tine Rožanc.
- Jahresbericht des k. k. I. Staatsgymnasiums*. (1912). K. k. I. Staatsgymnasiums.
- Keršič Svetel, M. (2018, 5. marec). Osebna komunikacija.

- Kinodvorovih 90 let*. B. I. Kamra. https://www.kamra.si/print.html?item_id=56731&tmpl=print
- Koncert Slavca v Rogaški Slatini. (1921, 24. junij). *Slovenski narod*, 3.
- Košir, M. (2013). *Mariborske operne zvezde*. Pro-Andy.
- Koter, D. (2012). *Slovenska glasba 1848-1918*. Študentska založba.
- Ludvik, A. (1929). Poročilo predsednika. V *Narodno železničarsko glasbeno društvo Sloga 1919-1929: ob desetletnici in k V. rednemu občnemu zboru* (str. 21). Sloga.
- »Mam'zelle Nitouche.« (1929, 14. oktober) *Slovenski list*, 3.
- Najstarejši je pevski zbor. (1955). V *35 let SKUD Tine Rožanc, 1920-1955* (str. 24-25). SKUD Tine Rožanc.
- Pihler, M. (1963). *Heribert Svetel, osebnost in delo* [maturitetna naloga]. Srednja glasbena šola Maribor.
- Počitniški tečaji v glasbeni šoli »Sloga«. (1941, 25. junij). *Slovenec*, 4.
- Podbregar, F. (1955). Nekdanji zborovodja in predsednik pripoveduje. V *35 let SKUD Tine Rožanc, 1920-1955* (str. 14-15). SKUD Tine Rožanc.
- Potočnik, F. (1980). Heribert Svetel 1895-1962: življenje in delo. V *Gledališki list, opera in balet*, 34(5), 134-142.
- Premelč, M. (1929). Spomini starega pevcu »Slogaša« ob prvi desetletnici. V *Narodno železničarsko glasbeno društvo Sloga 1919-1929: ob desetletnici in k V. rednemu občnemu zboru* (str. 14-19). Sloga.
- Premrl, S. (1916). Organistovske zadeve. *Cerkveni glasbenik*, 39(1), 8.
- Razne reči. (1917). *Cerkveni glasbenik*, 40(3/4), 41.
- Svetel, H. (1916). *Brzobjavka iz ujetništva v Venosi*. Mapa H. Svetel, Glasbena zbirka, NUK.
- Svetel, H. (1929). Iz poročila zborovodja in kapelnika. V *Narodno železničarsko glasbeno društvo Sloga 1919-1929: ob desetletnici in k V. rednemu občnemu zboru* (str. 29). Sloga.
- Svetel, H. (1932). Ah, lepi čarovnik (samospev). *Zbori*, 8(3), 3-4.
- Svetel H. (1933). *Pismo Franu Govekarju, 21. 6. 1933*. Zbirka rokopisov in starih tiskov, mapa 27, Ms 1011, IV. NUK.
- Svetel, H. (1936). *Življenjepis*. Mapa H. Svetel, Glasbena zbirka, NUK.
- Svetel, H. (1939). *Pismo H. Svetela iz Gerova oktobra 1939*. Zasebni arhiv Heriberta Svetela.
- Svetel, H. (1941). Počitniški tečaji v glasbeni šoli »Sloga«. *Mlada Sloga*, 3(4/5).
- Svetel, H. (1955). Moji spomini na »Slogo« in »Rožanca«. V *35 let SKUD Tine Rožanc, 1920-1955* (str. 12-13). SKUD Tine Rožanc.
- Svetel H. (1958, 19. september). *Pismo Ludviku Zepiču*. Mapa H. Svetel, Glasbena zbirka, NUK
- Škerjanc, L. M. (1936, 1. julij). Ljubljanske koncertne prireditve v juniju. *Jutro*, 7.

- Špendal, M. (1983). Glasbeno življenje v Mariboru. *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 31(1), 183-192.
- Špendal, M. (1986). Slovenske novitete v repertoarju mariborske operne hiše po osvoboditvi. V *Gledališki list, opera in balet* (str. 16–19). Slovensko narodno gledališče Maribor.
- Štritof, A. (1909). *Izvestje »Glasbene Matice« (1909) v Ljubljani o 37. društvenem letu 1908/9*. Glasbena matica.
- Zgodovinski arhiv Ljubljana, Domovinski oddelek, Zglaševalne pole mesta Ljubljana ok. 1874-1917, MF 402.
- Zgodovinski arhiv Ljubljana, Domovinski oddelek, Zglaševalne pole mesta Ljubljana ok. 1900-1942, MF 693.
- Zgodovinski arhiv Ljubljana, Popis prebivalstva leta 1869. https://www.sistory.si/IGNORED_PUBLIC/popisi/3/Svetega_Petra_predmestje_141_006.JPG
- Zgodovinski arhiv Ljubljana, Popis prebivalstva leta 1900. https://www.sistory.si/IGNORED_PUBLIC/popisi/22/LJU_504-143-Kladezna_ulica-005-007.jpg
- Zupančič, M. (2013). *Razvoj violinske pedagogike in šolstva na Slovenskem od začetka 19. stoletja do začetka druge svetovne vojne*. Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Življenjepis. B. I. Zasebni arhiv Heriberta Svetela. Hrani Marjeta Keršič Svetel.

Summary
UDC 78

The paper is a well-rounded biography of the composer, teacher, and conductor Heribert Svetel (1895–1962) that is mostly based on documents from family archives. Svetel first studied law in Prague and, after the end of the World War I, in Ljubljana, where he graduated in 1923. After graduation, he worked in the civil service of the City of Ljubljana. He acquired the foundations of his music education at the school of the Music Society Glasbena matica in Ljubljana, where he studied piano, violin, organ, and theoretical subjects. He remained closely associated with Czech culture and individuals throughout his life. He studied violin with the Czech Josip Vedral, was married to a Czech, and as the head of the National Railway Music Society Sloga, he had friendly contacts with the Prague Conservatory. He entered the social scene as a choirmaster of the Choral Society Slavec (1920-1922) and then established himself as a pianist, concert accompanist, and improviser. He started composing as a teenager. An important milestone is the year 1926, when he began working as an accompanist and assistant conductor at the Opera in Ljubljana, where he became acquainted with the performing arts. On the recommendation of Matej Hubad, in the same year, he took over the position of choirmaster of the National Railway Music Society Sloga. He participated in the founding of the Society's Music School (1926) and proved to be a dedicated teacher. In 1929, he became the artistic direc-

tor of the society and the conductor of the wind band. As there was not enough interest in playing wind instruments, he advocated systematic education in winds and brass, which was quite deficient in Slovenia. He justified his initiatives by promoting chamber concerts of wind ensembles and preparing pre-concert lectures, where he gave some general thoughts and advice on cultivating the study of such instruments. Until 1946, Svetel devoted himself intensively to musical activities in Sloga and then, after that, he accepted the invitation and took the position of conductor of the Maribor Opera. In the new environment, he completely dedicated himself to music and crossed the Rubicon, taking a step from an amateur to a professional musician.